

Bidrag til det fynske Ryttergods's og Rytterskolernes Historie.

Af F. Hjort, Baagegaard pr. Tommerup St.

Et godt Minde fra det forlængst nedlagte Ryttergods er de mange gode Landsbyskoler, som blev oprettet netop paa de te Gods og af hvilke en Del staar endnu, uagtet deres 200aarige Ælde, og vidner om, hvor velberægnet og forudseende de har været byggede og planlagte.

I Forordningen af 10. 8. 1695 om Ryttergodset i Danmark staar bl. a.: „De til Rytterhold anviste Bønder skal nyde deres Huse og Gaarde frie for al anden vis og uvis Afgift“ ligesom de ogsaa var fri „for alle Rejser, Ægt og Arbejde“ osv. Men der staar ikke noget om selve Ryttergodsets Beliggenhed og Udstrækning. Dette har jeg derimod funden i en gammel Retsprotokol, som er i mit Eje og hvori bl. a. findes følgende, som har Interesse: „Thor Hansen i Ottense Kongelig Mayestæts Birke-dommer for Kongens Birk udi Fyen, og Hans Langsted ibm. højstbemelte Kongelig Mayts. Birkeskriver sammesteds. Gøre Vitterligt: At Aar 1720 Torsdagen den 7de Novbr. mødte for os udi Rætte paa fornefnte Kongens Birkeræt udi Ravnebjerg, Højædle og Velbaarne Hr. Justitsraad og Amtmand Iwer Andersen, og Hr. Oberførster Hans Bachmann, som lod fremlægge, En afpælingsforretning over Hans Mayst. Rytter Godses Destrict her i Fyen, som udviste hvor viit Hans Mayst. Wildbahner strækker sig, med viidere Datteret. 6te November 1720, som tillige med hosfulgte Skrivelse af 7de ditto, blev Læst paaskreven og lyder saaledes.“ Herefter følger saa Amtmandens og Overførsterens Skrivelse med Forlangende om at faa Sagen Tinglæst, og saa fortsættes: „Saasom Hans Kongel. Mayst. under Datto dend 25de Hujus indeværende Aar, Allernaadigst har anbefalet, os, at indpæle Wildbahnen, udi det nyc indrættede Destrict Ryttergods

herudi Fyen; Hvilken indpæling udi Vedkommende Amtmand og Proprietarierne eller deres Fuldmægtiges samt Rættens Betjente og tiltagne 4 Mænd af hvert Sogn, ved u-Kanten, for at udvise Grænseskellene imellem de paastødende Sogne, deris overværelse, paa efterfølgende maade er forrettet som følger:

Pælenes Nr.	Hvor de Staar	Skiltens Afvisning.
1	Udi Lumbye Dalskovs Mark ved Broen over Dalskovs Aae østen Vejen . . .	imod Norden
2	Udi Lumbye-Taarup Mark ved Vejen, Vesten for Vejen udi Skiellet imellem Lumbye-Taarup og Lunde Sogns Marker	imod Norden
3	Udi Lumbye-Taarup og Mellum Mark ved østre Hjørne paa Rubbrskov, sydvest for Vejen udi Skiellet imellem Taarup og Beldringe Mark	imod Norden.
4	Udi Allesø Mark imellem denne Byes og Lunde Sogns Marker	imod Norden.
5	Udi Allesø Fridskovs Mark udi Skiellet imellem denne Byes Mark og Dallund Enemærker	Nordvest.
6	Udi Skovs Høyrups Mark ved Vendberg Leed Norden Landevejen ved Dallund Enemærker	imod Nordvest.
7	Udi Skovs Høyrups Mark, østen for Amager Lykke og norden Vejen . . .	imod Nordvest.
8	Udi Trøstrup Mark ved Sverup Leed, Synden for Landevejen, hvor en gammel pæl stod	Nordvest.
9	Udi Munchehuus Marken ved Vejen Sydvest fra Røde Mølle, den gamle pæl	imod Norden.
10	Udi Blesbierg Lykke østen for Langesø Enemærker paa det Sted som den gamle pæl stod	imod Norden.

Pælenes Nr.	Hvor de Staar	Skiltene- Afvising
12*)	Udi Taagerod Byes Mark paa det Sted som den pæl stod	imod Norden
13	Ved liden Traun Ligeledes.	imod Nord
14	Udi Wæde Mark Sydøst for Byen hvor den gamle pæl tilforn har staaet . .	mod Norden
15	Udi Tefringe eller Sielenglads Marck Norden Landevejen	mod Norden
16	Udi Troldes Mark.	mod Nord.
17	Udi gammelbye Marck ved Biørnsbor Leed Norden Landevejen	mod Norden
18	Udi Skovs Gaarde Mark til Nordvest udi skiellet imellem disse Byer og Aagaarde Marck	mod Norden
19	Udi Nyemarcks Marck til Nordvest udi skiellet imellem denne Byes og Eil- schou Byes Marckr	imod Norden
20	Udi Nyemarcks Marck til Synden imellem denne Bye og Harndrup Marck. . . .	mod Synden
21	Ved Leedet Sydvest fra Skousgaarde paa hver side Landevejen 1 pæl er 2 pæle.	mod Synden
22	Udi Muusberghuus Lycke imellem Konge- skov og Fiellerup Marck.	Sydvest
23	Udi Gadsbølle Marck paa Banken ved Padesø Hull, Synden for Vejen . . .	mod Vesten
24	Udi Assenbølle Marck mellem denne Bye og Ebberup Marck	mod Vesten
25	Udi Assenbølle Marcks Grændser østen for Gribsvad og (skullerhen)? paa hver sidde Landevejen 1 pæl er 2 pæle. .	mod Vesten

*) Der findes ingen Nr. 11.

Pælens Nr.	Hvor de Staar	Skiltens Afvisning
26	Udi skiellet paa Assenbølle Nebenkier imellem Heeckebølle, Syndergaarde og Erholm Grund	mod Vesten
27	Udi Skydebjerg og Aarupe Marckr østen for skiellet ved Ørsbjerg og Vesten for Skydebjerg Mølle paa Rafnebjerg. . .	mod Vesten
28	Udi Skydebjerg Marck paa Mandelbjerg, imellem denne Bye og Ørsted Sogns Marckr.	mod Sydvest
29	Paa Frøbjerg Marckr imellem Orte og Ørsted Sogns Grunde Norden for Mølle- bjerg	mod Synden
30	Udi Naarup Heede Synden for Ussel- huussene,	mod Vesten
31	Udi Bechhuuse's Lycke til Vesten mod Søholms Enemærke	mod Vesten
32	Udi Holte Byes Mark Norden for Byen	modVesten
33	Udi Bregnemose Marck, Vesten uden for Byen paa hver Side Landevejen 1 pæl er 2 pæle	mod Vesten
34	Ved Høybjerg Leed vesten for Vejen som løber til Gaården	mod Sydvest
35	Sydvest fra Høybjerg paa hin side den store Aae imellem Langsted og Nørre Broebye Skov	mod Synden
36	Udi Verninge over Marck paa den Holm Nordvest fra Aaen og Lundegaards Enemærke	mod Synden
37	Udi Hielmerup Marck Sydøst for Byen paa den liden Sandholm Norden fra Aaen	Sydøst
38	Vesten Solevad paa Brylle (skal være Fangel) Grund	mod Synden

Pælenes Nr.	Hvor de staar	Skiltens Afvisning
39	Norden Borrebye Mølle Vesten Aaen imellem Borreby Lycke, paa Grændsen af Bellinge Mark	mod Østen
40	Østen for Bellinge Broe og Aaen paa Svenstrup Marck og Norden Landevejen	Østen
41	Vesten for Svenstrup og østen for Aaen	mod Østen
42	Udi Hiallesøe Marck østen for Aaen og Norden Vejen til Christiansdahls Mølle	mod Østen
43	Uden for Møllebron Synden Aaen ved Ottense	Sydøst
44	Udi Eybye Marck paa den Brink Synden Aaen	mod Synden
45	Ved Aasum Bye østen for Broen over Aaen og ved Leedet paa hver Side 1 pæl er 2 pæle	mod Østen
46	Udi Aasum Byes Marck i skiellet mellem denne By og Seeden. Strax ved Aaen	mod Norden
47	Udi Enden af Seeden Mark Vesten for Byen paa Seeden Holme	mod Nordvest

Som saaledes slutter ved Stranden hvorfra indpællingen Norden fra Odense ved Fiorden tager sin Begyndelse og Continuerer udi Destrictes Circonference til Seeden Holm, Nordvest for Odense ved Fiorden paa den anden Sidde; saa blev og til Slutning allerede underdanigst giort forestilling efter Proprietariernes Begiering, at enhver som hafde paaløb paa den store Aae, maatte beholde deres Fiskeri herefter ligesom de det hidindtil haft haver endskjønt Pæhlene for Wildbahnen sættes paa den østre side af Aaen." — Dette blev bevilget og Justitsraad Iwer fik Lov til Jagten paa Hiallesøe Marckr. — Underskrift

Rentekamret den 24. Aug. 1720

C. Gyldenchrone. Helt. J. Schrader.

Hvorefter begierendes Tingsvidner Beskreven. Saaledes inden Rættens forskrevne Tiid at være Passieret og tilgaaet; Vidner de

Dannemænd og Tinghører som samme Tiid til stocke vare skrevne, nemlig: Stephen Hansen og Claus Hansen af Skovshøjrup; Hans Pedersen, Hans Nielsen, Niels Pedersen, Hans Pedersen, Hans Larsen og Hans Stephensen, alle af Broubye. Og bekræftes under vores Hænder.

Actum ut Supra

Thor Hansen.

H. Langsted.“

Som det fremgaar af ovenstaaende, havde den her omtalte Del af Rytterdistriktet været indpælet tidligere, vistnok heltigennem paa afdeles samme Sted og benyttet som Vildtbane for Kongen. Den første Indpæling af Vildtbanen er vist sket 1691.

Der opstod nemlig en lang Proces mellem Overførster og Wildmæster H. Bachmann og Oberst Holst*) til Langesøe, der endte ved Højesteret den 19. 12. 1737. Dommen gik ud paa, at Vildtbanen skal forblive som hidtil, og de sagsøgte være fri for v. Holstens Tiltale i alle Maader, ligesom denne dømmes til at betale til vor Frelzers Kirke 100 Rigsdaler og 100 Rdl. til Justitskassen og til H. Bachmann 1000 Rdl., og endvidere for unødigt Trætte maatte han betale 24 Rdl. + 5 Rdl. Hertil kom at Commissarierne ved en tidligere Dom ogsaa af Højesteret dømtes til en alvorlig Afklapsning, saa det var en ganske usædvanlig haard Dom, særlig naar man erindrer, hvilken høj Værdi kontante Penge havde paa den Tid.

I Henhold til denne Dom blev v. Holsten med flere stævnet til at overvære en ny Pælsætning den 18. 2. 1738, hvor de gamle Pæle yar borte, nemlig i

„Nr. 12	paa Taagerod Nyemarcks Bierg kaldet, som Processen haver Reist sig af . . .	} imod Norden
„ 13	Udi den saakaldte Storcke Lycke, til Lille Trauen	} imod Norden
„ 14	Udi Jes Madsens af Wæde Bye, hans Hauge, kaldet Wæde Hauge ved Gierdet	} imod Norden
„ 18	I steden for dend gamle der er forraadnet udi unge Niels Rasmussens Hauge af Skousgaarde udi skiellet imellem Aagaarde og Skousgaarde Marck ved Gierdet . . .	} imod Norden

*) Der ogsaa imellem kaldes von Holsteen.

- „Nr. 19 Udi Nymarcks Marcker i Skiellet imellem
denne Bye og Eilskov Byes Marck, hvor
ingen Pæl var } imod
Norden
- „ 20 Udi Nymarcks Marckr til Synden imellem
denne Byes og Harndrup Byes Marck,
hvor ingen (Pæl) var, ved Gierdet . . . } imod
Sydvest“

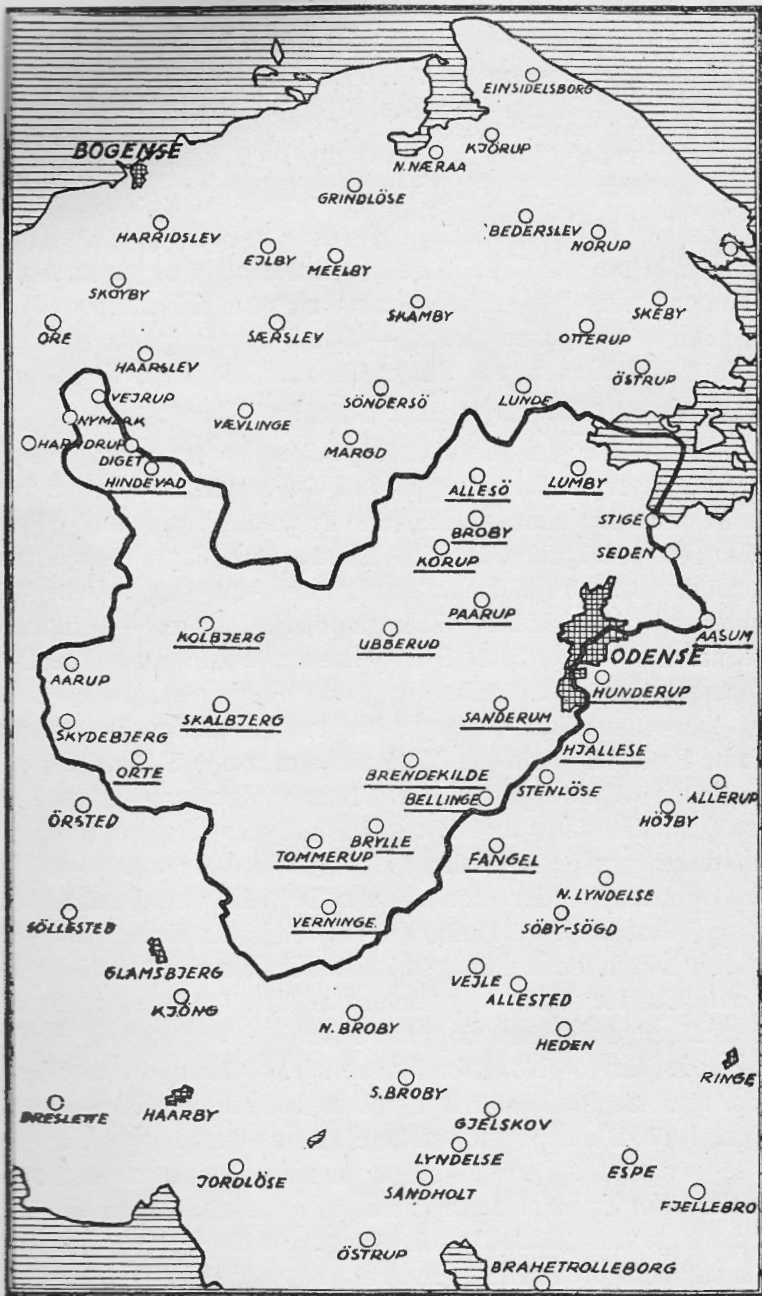
De øviige Pæle blev ikke efterset den Gang og Forretningen er underskrevet af C. D. Heedegaard og Torp, samt af to Synsmænd, nemlig Anders Rasmussen af Naarup og Hans Jørgensen af Brændholdt — Det oplyses ogsaa, at Pælene omkring Wildtbanen var forsynede med Skilte, hvorpaa stod:

„Hs. Mayst. høje Nafn én Chiffre“.

Endelig blev der foretaget et nyt Eftersyn af Pælene rundt i hele Rytterdistriktet den 11., 12. og 13. Juli 1740, og til at overvære denne Spadseretur blev stævnet alle Nabo-Proprietairerne, nemlig Ejerne af Langesøe, Margaard, Dallund, Østrupgaard, Veyrup, Østergaard, Søeholm, Bramstrup, Hollufgaard, Søeby-Søegaard, Veilegaard, Lundegaard, Wedellsborg, Kiersgaard, Billesbølle. — Erholm er ikke nævnt, vel fordi H. Simonsen var Amtmand og Overinspecteur for Rytterdistriktet.

Der blev ikke foretaget nogen Forandringer, kun blev enkelte Pæle fornyede eller forsynede med nye Skilte. Endvidere faar vi her at vide at Pæl Nr. 11, som ikke var nævnt i den første Omtale, staar „udi Haugsted Lycke, synden Langesøes Enemærke, paa det Sted hvor den gamle Pæl stod.“

Grænsen for den her omtalte Del af Rytterdistriktet, eller rettere Vildtbanen, vil kunne ses af vedføjede Kort. Det fynske Rytterdistrikt indbefattede ogsaa andet Gods end selve Vildtbanen. Navnlig Øst for denne bag den „store Aa“, Odense Aa, laa store sammenhængende Strækninger i de der tilstødende Sogne, ligesom der baade Vest og Nord for laa betydelige Mængder af Bøndergods, som laa ind under Ryttergodset. Dette ses ikke allene af Salget i 1764, men ogsaa af flere andre Beviser og bl. a. deraf, at Regeringen lod oprette flere af de saakaldte „Rytterskoler“ udenfor Vildtbanen. Naar man valgte at lade Grænsen for Vildtbanen følge den „store Aa“ saa langt, var det vel nærmest, fordi dette temmelig brede Vandløb var et godt naturligt Hegn for Vildtet, ligesom Aaen tillige gjorde det vanskeligt for uberettigede Jægere fra den Side at komme ind i den kongelige Vildtbane.

KONGENS VILDTBANE I DET FYENSKE RYTTERGODS

Den paa Kortet og i Marken afstukne Grænse er altsaa kun Grænse for „Kongens Vildtbane“, ikke for det hele Rytterdistrikt; thi dertil hørte ogsaa hele Byer, om end ikke hele Sogne, saa dog meget store Dele af flere af de til Vildtbanen stødende nærmeste Sogne, hvilket kan ses af de endnu bevarede Jordebøger og da tydeligst af Salgsbetingelserne i 1764. Vi kan ogsaa fra anden Side vide, at der laa store Dele af Ryttergods udenfor Vildtbanen, idet der i flere Byer blev oprettet Rytterskoler, saaledes i Aasum, Hunderup, Hjallesø og Fangel. Inden for Vildtbanehegnet var der Rytterskoler i Lumby, Allesø, Næsbyhoved Broby, Trøstrup Korup, Paarup, Ubberud, Hindevad, Koelbjerg, Skalbjerger, Orte, Verninge, Tommerup, Brylle, Bellinge, Brændekilde og Sanderum.

Disse 20 Rytterskoler blev opførte og tagne i Brug i Aarene 1722 og 23, men en Del blev vistnok ikke helt færdige før ind i 1724.

Tanken om, at Kongen skulde optræde som Skolestifter, var opstaaet derved, at Magister Peder Hersleb, der blev kaldet 1718 til Sognepræst i Hillerød, næste Aar foreslog Kongen, at oprette en Skole for Børn i Annexsognet Herløv, og denne Plan vandt Kongens Bifald, saa han ønskede dens videre Udbredelse. Kongens Paabud herom kendes ikke. Maaske har der foreligget en mundtlig Ordre, ligesom han ved andre Lejligheder mundtlig afgjorde Enkeltheder med de Kommitterede*). Paa Forslag af Kommissionen for Affattelsen af Krigsjordebøgerne, i hvilken for Fyens Vedkommende sad Justitsraad Iver (Andersen) og Krigskommissair P. Himmelstrup, angaaende disse Skolers Oprettelse approberedes ved Kgl. Res. af 12. 8. 1720, som tillige paa lagde de Kommitterede at forhandle med Biskop Worm, om hvorledes det hele Værk kunde indrettes paa en bestandig Fod, sær om, „hvorfra man kunde faa ret dygtige Subjecta til Skole-mestre“, hvorledes Skolehusene kunde tilvejebringes, og hvor de enkelte Skoler skulde ligge.

Biskop Worm, med Tilslutning af Kommissionen, beregnede, at der til hver Skole skulde være af Inventar: Borde, Bænke, en Tavle, et Sengested og en Jærnbilæggerovn (ikke som sædvanlig paa Landet en Ovn af Teglsten, da Børnene kunde slaa

*) J. Larsen: Den danske Folkeskoles Historie.

Hul paa en saadan), samt en Bibel og 3 á 4 Salmebøger. Til fattige Børn burde det offentlige anskaffe ABC'er, Katekismer og Forklaringer. I en „Haandbog“ vilde Biskoppen dog samle de to sidste tillige med de 7 Bodssalmer, „hvilket er alt, hvad Børnene paa Landet fornemmeligen lærer.“ Han tilbød at forære Rytterskolerne paa Sjælland 1800 ABC'er og 1800 „Haandbøger“, alle indbundne.

Udgifterne til Skolerne skulde udredes af Kirketienden, med en aarlig Løn til Lærer af 20 Sldr. og Fritagelse for alle kongelige Skatter, og efter nogle Aars flink Tjeneste befordres til et Degnekald. Desuden maatte Skoleholderne græsse 1 Ko, 4 Faar, nogle Gæs og et Par Ungsvin blandt Bøndernes Kreaturer, og af Bønderne skulde han have 24 Læs Tørv á 6 Tdr., og af Kongens Skove et Læs Brænde. Endelig burde de „som fattige Folk have deres Løn, af et Kvartal altid forud“. Og hele „Værket“ skulde være i Gang fra Midsommer 1722. Skolernes Opbygning skulde betales af Kirkerne*).

Her paa Fyen havde Justitsraad Iver faaet det Hverv at skaffe en Bygmester til Skolerne; det lykkes ogsaa efter nogen Besvær at faa Johan Krieger dertil mod en Betaling af 600 Rdr. pr. Skole. Kontrakten med ham af 17. 4. 1722 er opbevaret**).

Skolernes Ydermure, saavel som Skorsten og Bagerovn var af Flensborgermursten, Skillerummene af soltørrede Mursten og alle Gulve af brændte Mursten. I nogle Skoler var der dog Kampesten i Forstuen. Murene skulde udvendig have rene Fuger, Fod og blaa Gesims; indvendig var alle Stuerne hvidtede. Taget var af røde Flensborgersten. Uden om hele Huset var der Brolægning, ligesaa i Stalden. Tagværket, Loftet og de indvendige Dørkarme var af norsk Tømmer, men Karmene til Yderdørene og til Vinduerne ligesom Rammer og Poster i disse af Eg. Der var 3 Yder- og 5 Inderdøre, nogle med Laas, andre med Krog og Krampe. Der var 17 Vinduer, hvert med 24 blyindfattede Ruder. Indvendig var Vinduerne malede røde, udvendig perlegraa ligesom de Lemme, der lukkede for dem om Natten.

Lejligheden bestod af 2 Værelser, Køkken og Spisekammer. Desuden var der Kostald og Faaresti i Enden af Huset. Fra

*) Krigskanc. Kopibog C. 1720.

**) Pk. Rigsark. 2 Afd.

Forstuen gik man ind i Skolestuen, fra denne i Stuen; derfra baade i Sovekammer og Køkken, fra dette i Spisekammer og Gaard. Fra denne var Indgang til Stalden. Da der ikke hørte Jord til Embedet, behøvedes intet Udhus; Brønd fandtes ikke ved alle Skoler.

En af Lærerne, H. Broholm, fra hvis Bog flere af disse Oplysninger er hentede, har givet en begejstret Beskrivelse af Rytterskolerne; [han siger bl. a.: „De, som bebo disse Huse og opholder Livet i dem ved at undervise, kunde ikke faa et Sted, der var mere skikket til Undervisning eller hyggeligere. Ti intet kan være mere passende baade for Undervisningen og Husholdningen, og der kan ikke tænkes et hyggeligere Hjem fjærnet fra al Landets arbejdsuro“! — Samtidig beklager Hr. Broholm sig højlydt over, at Bønderne holdt Børnene borte fra Skolerne.

Rytterskolernes Bygninger vare ligesom Kirkerne noget for sig selv; mere præsentable, sammenlignet med Præstegaardene og Bønderhusene, der kun har Straatag og Bindingsværk, medens Skolerne fik Grundmur og Tegltag. Skolehuset skal være 21 Alen langt, 12 Alen bred og $4\frac{1}{2}$ Alen høj, mellem Gulv og Loft. Og Broholm siger om disse:

„Husene bliver, saa længe som de staar, Æremindesmærker for den ærværdigste Konge, saa hans Navn aldrig skal dø!“

Ganske ejendommelig for alle disse Rytterskolebygninger var en Række Stentavler med Indskrifter, der de fleste Steder endnu er bevarede, ligesom de fleste Skolehuse, og hvor Skolerne er bygget om, er dog i Reglen en eller flere af disse Stentavler bevarede for den nye Skole.

Paa hver af Skolerne anbragtes en Stentavle med følgende Indskrift:

„Hanc scholam, hujusque ad instar ducentas equestres quadraginta in circulis ad perpetuo alendas duodecim cohortes equestres a me institutis fundari. MDCCXXI.“

(I Oversættelse: „Denne Skole og 240 andre slige lod jeg i 1721 opføre i de Distrikter, jeg har indrettet til stadigt at underholde tolv Rytterskadroner).

Nedenunder findes følgende Vers:

Halvtredsindstve Aar, Gud har du mig opholdet,
at Sygdom, Krig og Pest mig intet ondt har voldet;
thi yder jeg dig Tak og breder ud dit Navn
og bygger Skoler op, de fattige til Gavn.

Gud, lad i dette Værk din Naades Fylde kende,
 lad denne min Fundats bestaa til Verdens Ende,
 lad altid paa min Stol en findes af min Æt,
 som mener dig, min Gud, og disse Skoler ret.

Indvendig i Skolebygningerne fandtes følgende Indskrifter :

Over Skoledøren:

Forsøm ej Skolegang i dine Ungdomsdage,
 tænk paa den Levetid, du har tilbage.
 Hav ingenting saa kær som Herrens sande Frygt,
 tak dog din Konge, som har disse Skoler bygt,

Over Stuedøren:

Velsign det, o Gud, som jeg mig foretager,
 gid jeg i Gerning og i Ord dig ej forsager,
 gør mig mit Embede, gør mig det altid let,
 forhjælp mig med din Kraft til at forrette det!

Over Sovekammerdøren:

Sødt og rolig kan vi sove
 Dagens Møje glemmes her;
 Gud og Kongen maa vi love,
 Nattero det bedste er.

Over Køkkendøren:

Brygge, bage, to og tvætte,
 Maden koge og anrette
 vores Køkkenarbejd'er,
 Balle, Strippe, Rist og Pande,
 Potte, Gryde, Spand og Kande
 er vor Piges Haandgevær.

Og over Spisekammerdøren:

Lyster du Postej og Tærter,
 udaf sligt vi intet har,
 Landsbyretter, Kaal og Ærter
 staa udi hverandet Kar.

Indskriften over Indgangsdøren er af Frederik Rostgaard; **derimod** er der næppe Hjemmel for den Beretning, at Kongen **seiv** skulde have forfattet Versene over de indvendige Døre*).

Ifølge Instruksen for Rytterskolerne var der Skolepligt for **alle Børnene** i Distriktet, som var 5 Aar eller derover. Lærerne **skulde** foreslaas af Præsterne og eksamineres af Provsten i Amt-

*) J. Larsen: Folkeskolens Historie.

mandens Overværelse. Maalet for Undervisningen var i første Række „at oplyses i den saliggørende Guds Kundskab“, Og Undervisningen skulde begynde og slutte med „Skoleandagt“ (Salmesang, Bøn og Læsning af et Kapitel i Bibelen). Under Bønnen skulde Børnene knæle. Paa Helligdagene skulde de følge med Skolemesteren i Kirke. Tillige skulde Børnene lære det, hvormed de i sin Tid kunde tjene deres Konge og Fædreland “

Hvad Opdragelsen angik, skulde Lærerne med samme Omhu antage sig alle Børn, fra den velhavende Bomands til den fattigste Indsidders og Almissebørnene. lade Drengene og Piger sidde hver for sig, og give Agt paa „at de ikke bande, bruge Skældsord, utugtig Snak eller støj, kives og slaas“, og hvis nogen forsaa sig herimod, straffe dem med Ord. Uflittige Børn skulde sidde efter. Overhovedet skulde han rette deres Fejl med Lempe og Jingenlunde med Hug og Slag. ilde medhandle Børnene“. Vil Formaninger og Eltersidden ikke hjælpe, melder han det til Forældrene, af hvilke Barnet da straffes med Ris eller af Læreren i Forældrenes Nærværelse.

Disse for sin Tid saa udmærkede Skoler, som for 200 Aar siden opførtes paa Rytterdistrikterne, blev senere Forbilleder for Skolerne, der opførtes i de andre Sogne paa de private Godser. Som det vil ses af Kortet, blev der bygget en Rytterskole i hvert eneste Kirkesogn, allene med Undtagelse af Skydebjerg, indenfor Vildtbanens Hegn, ialt 16, + 4 udenfor Hegnet i de østlige Sogne, der støder umiddelbart op til Vildtbanen, og som hørte med til Ryttergodset. Dette havde ogsaa betydeligt Tiliggende baade i Kjøng, Vigerslev, Veflinge og Haarslev Sogne, som dog laa udenfor Vildtbanen, i det væsentlige, og som ingen Rytterskole fik med Undtagelse af Hindevad, der laa indenfor Vildtbanen, og Kjøng har antagelig været henlagt til Verninge

Om de 16 indenfor Vildtbanens Hegn liggende Rytterskoler kan der bemærkes følgende i 200 Aaret efter deres Stiftelse:

1. Skolen i Lumby benyttes endnu baa e som Skole og Bolig, og Stenen findes ogsaa endnu over Skoledøren.
2. I Allesø er Skolehuset indrettet alene til Bolig i 1847, da det nuværende Skolehus opførtes. Det gamle Skolehus er ret uforandret i det ydre.

3. I Næsbyhoved Broby er den gamle Skole nedbrudt 1917 og en ny opført.
4. I Korup benyttes det gamle Hus fremdeles baade som Skole og Bolig, og Stenen findes over Skoledøren.
5. Paarup. Den gamle Skole ligger lidt øst for Landevejen i Snekstrup og er nu i privat Eje, og en ny Skole byggedes i Paarup 1869. Stenen over Skoledøren.
6. I Ubberrud benyttes det gamle Hus fremdeles baade til Skole og Bolig, Stenen sidder over Skoledøren.
7. Hindevad. I privat Eje og ny Skole opført 1905. Stenen over Skoledøren.
8. Koelbjerg, benyttes baade som Skole og Bolig fremdeles, ligesom Stenen sidder over Døren.
9. I Skalbjerger er det gamle Skolehus nu i privat Eje og benyttes til Værksted og som Bolig for en Hjulmand. En ny Skole er bygget paa modsat Side af Gaden, og Stenen indmuret i den nye Skole.
10. Skolen i Orte brændte 1856, og en ny er opført omtrent paa samme Plads med Stenen over Døren.
11. Verninge benytter stadig det gamle Hus til Skole og Lærerbolig og har Stenen over Hovedindgangsdøren.
12. Tommerup ligeledes og har Stenen over Skoledøren.
13. Brylle do. do.
14. Brændekilde, benyttes nu alene til Bolig for Lærer og Lærerinde, og en ny Skolebygning er opført 1910 med Stenen over Døren.
15. Bellinge brændte i 1850'erne, nu Bolig for Lærer og Lærerinde, og ny Skolebygning opført.
16. Sanderum gamle Skole benyttes nu til Købmandshandel, og Stenen er flyttet over i den nye Skole. — Endvidere kan meddeles om de 4 Ryttergodsskoler, som laa udenfor Vildtbanens Hegn, at
- 17 den gamle Skole i Aasum stadig benyttes baade som Skole og Bolig, ligesom Stenen er over Døren.

18. Skolen i Hunderup (Hunderupvej 140 Odense) blev nedlagt som Skole 1906, og Stenen findes i Odense Museum.
19. Skolen i Hjallesø nedbrændte 1878; den laa paa den gamle Hjallesø Kirkes Plads, og en ny Skole er opført samme Sted. Den benyttes nu til Overlærerbolig og Skole. Stenen er indmuret i Skolens Gavl.
20. Endelig i Fangel benyttes den gamle Skole som Bolig og til Købmandshandel, og her er en ny Skole opført 1900, hvori Stenen er indmuret over Skoledøren*).

Den flere Gange i Forbindelse med Rytterskolerne nævnte Lærer Henrik Broholm var født i Ringe her paa Fyen og Søn af Præsten Henning Andersen Broholm**), og Ida Margrethe Hjerresdatter (Datter af Købmand Hjere Jespersen og Mette Jørgensdatter i Odense).

De havde 18 Børn, af hvilke Henrik Henningsen Broholm blev Student fra Odense Skole og derefter Lærer ved Rytterskolen i Frederiksberg, Valby, derpaa i Verst ved Kolding, blev 1738 Hører i Ringkøbing og 1740 Klokker og Kordegn i denne By.

*) Disse Meddelelser om Skolerne ere sammenholdte med Lærer Theger Jensens Oplysninger i „Fyns Tidende“ 21. 6. 1919 i Nr. 172.

***) Han var Søn af Anders Henningsen i Broholmgaard i Brylle Sogn og Karine Jensdatter; gift 30. 10. 1653.
